

SOCIALISME O SOCIALISMES?

SERGIO FERRARI

Argentina - Suïssa

L'ahir i l'avui. El pre-Mur de Berlín i el post-Mur de Berlín. Allò que va ser i allò que hagués hagut de ser o pogut ser... Desentrellar la temàtica de les experiències socialistes arreu del món constitueix un **repte il·limitat** per la seva dimensió i significat.

- Implica introduir elements conceptuals, per tractar de comprendre què s'entén realment com a socialisme. Amb tota una diversitat d'accepcions que van des dels models socialdemòcrates a l'estil escandinau, a realitats més integrals com la cubana. I una enorme quantitat de preguntes sobre allò que hauria de ser el socialisme del futur.

- Obliga a revisar equacions històriques, és a dir, a diferenciar les que van ser experiències socialistes en el passat i les que es continuen definint com a nacions socialistes en l'actualitat.

- Exigeix la plasticitat intel·lectual adient per tal de poder comprendre les diverses transicions, que les principals nacions socialistes han anat implementant des de fa trenta o quaranta anys. Entre elles la Xina –des de finals de la dècada dels setanta-, Vietnam –a partir dels vuitanta- o la mateixa Cuba, quan comença a aplicar certes reformes a partir de finals de la dècada dels vuitanta.

- Interroga sobre les possibilitats d'integrar a la pràctica i conceptualment la compatibilitat entre socialisme i mercat.

- Interpel·la sobre la sempre complexa relació entre socialisme i democràcia política. I addicionalment, sobre la relació entre partits progressistes o revolucionaris i els moviments socials i populars.

- I addicionalment, confronta a l'actualitat quotidiana mundial, en la qual, l'hegemonia gairebé total del model capitalista, en la seva variant neoliberal, fa cada dia més inviable el futur ecològic i social del planeta. Dit en altres paraules: primacia del capitalisme sobre el socialisme que determina un "escenari" de Terra esgotada-cansada-amenaçada per la lògica consumista-bèl·lica dominant.

Socialisme a seques

El socialisme no és un dogma ni un esquema. És

una **perspectiva en construcció**.

Per a l'escriptor argentí Abelardo Castillo, "no és utòpic, perquè és un projecte". I la seva reflexió va un pas més endavant: "...amb la caiguda del socialisme autoritari dels països de l'Est també va fracassar una idea capitalista de la història. No va pas fracassar el socialisme quan va caure el Mur, cosa que per a mi va ser més un problema edíl·lic que històric... El socialisme no ha pas desaparegut de la realitat ni com a força del pensament. En aquests moments no hi ha socialisme en el món i, no obstant això, el món viu, probablement, de la pitjor manera des que va començar el segle XX..." (*Rebelión*, Lorena Betta, octubre 2005).

José Carlos Mariátegui, un dels pares del socialisme llatinoamericà, anticipava a començament del segle passat, que el **socialisme indoamericà** hauria de ser una creació heroica basada en la combinació de les tradicions de resistència al colonialisme i les fites assolides pel pensament socialista-comunista.

S'atribuïa el dret d'una construcció nova, on ancestres, mites, experiències subjectives i col·lectives fossin incorporades ordenadament en aquell projecte socialista. Sense oblidar l'articulació internacional.

"Mariátegui, per fora d'aquestes posicions que veuen l'internacionalisme i el nacionalisme com a entitats dicotòmiques, intenta conciliar la qüestió nacional i el moviment socialista internacional intentant apropar la distància entre les dues realitats. I en aquesta aproximació emprà arguments 'no racionals', com és el mite (la fe religiosa) per recuperar el passat indígena i integrar-lo al futur socialista situat en l'escena present. La història no és pas vista com una simple seqüència lineal dels fets, sinó a partir de la simultaneïtat, de la condensació de passat i futur en un temps present", emfatitza l'analista Lorena Betta (*La Nación*, Argentina, entrevista amb Raquel San Martín, 25-2-2006).

Vuitanta anys més tard, el discurs reactualitzat de Mariátegui, expressa el dret a una *construcció a partir de les realitats nacionals*, de la pràctica concreta i innovadora, de l'acumulació de forces per part dels moviments socials.

El dret a un socialisme no dogmàtic ni predissenyat pren força. Amb el seu propi condiment nacional que es reforçarà en la solidaritat internacional, cosa que implica necessàriament, comptar amb una clara perspectiva de nació i d'anticolonialisme. Alimentada per les noves concepcions de com fer la política, de la construcció en xarxes, de la promoció d'una nova ciutadania planetària, tan essencials del pensament altermundialista. El qual es veu reforçat per la pràctica concreta al voltant dels Fòrums Socials Mundials, continentals, regionals, nacionals.

Transició... a partir dels socialismes

Rere d'aquesta idea de construcció, ¿com s'entén el procés de transició que certes nacions socialistes han recorregut en les darreres dècades?

Pregunta essencial que es fa la Revista *Alternatives Sud*, del Centre Tricontinental de Lovaina-La-Nova, en un número especial sobre el tema (VIII, 2001,1). Després d'una detallada anàlisi dels processos de reformes que recorren Xina, Vietnam, Cuba, "els tres principals països socialistes actuals", la qüestió essencial de l'editorial es centra en la compatibilitat entre socialisme i mercat, tema cabdal d'una reflexió teòrica i d'una pràctica en marxa.

Segons la publicació belga, les reformes a la Xina es troben avui en un procés original d'obertura al mercat, en el qual aquest conquereix progressivament l'espai econòmic. Per al poder polític cada vegada és més difícil controlar-lo, la qual cosa posa en qüestió la realitat d'una "societat socialista de mercat".

Pel que fa al **Vietnam**, després de tres dècades de guerra i destrucció sense cap mena de compensació, va començar a implementar les seves reformes als anys 80. Els resultats econòmics van ser sorprenents però els efectes socials comencen a ser preocupants.

Si es tracta de **Cuba**, la caiguda de la Unió Soviètica i l'embargament nord-americà van provocar una crisi sense precedents, forçant una obertura controlada vers el mercat internacional, però sense els "condicionants" que imposen el Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional. "La recuperació difícil i progressiva dels darrers deu anys, sense posar en qüestió les conquestes socials i culturals, va sorprendre el món sencer", afirma *Alternatives Sud*. Anticipant que si un dia s'aixequés l'embargament, "es crearia una situació en la qual els efectes econòmics i culturals exigirien una nova definició del socialisme cubà i, probablement, noves concessions als mercats".

La síntesi enumera quatre condicions de **compatibilitat entre socialisme i mercat**: privilegiar el valor d'ús al de canvi; limitar l'acumulació privada; socialitzar (que no significa necessàriament estatitzar) els principals mitjans de producció i conservar un caràcter no mercantil en els sectors de l'economia que corresponen als Drets Humans fonamentals i a la cultura. La reflexió final és contundent: "aconseguir la compatibilitat de socialisme i mercat significa una lluita de llarg abast, ja que el que s'hi juga és immens i les forces i resistències molt poderoses. Dubtar de la compatibilitat només pot dur a la barbàrie".

Problemàtica –tan espinosa o més que l'anterior– és la de la **relació entre socialisme i democràcia**, que porta a aprofundir la reflexió sobre el partit únic, model que ha predominat majoritàriament a les experiències socialistes. I el rol –i l'eventual autonomia– dels moviments populars en tota aquesta construcció.

Cap al futur

És el socialisme una alternativa-opció-sortida a l'actual situació planetària? En cas afirmatiu, ¿de quina mena de socialisme es tracta? Les alternatives al model dominant es construeixen reformant l'actual sistema, o des de fora d'aquest?

El debat teòric s'imposa. Alhora, *Amèrica Llatina es converteix en un dels escenaris més pròspers en la recerca d'alternatives reals*.

Des de dalt, amb una sèrie d'experiències de govern, que al marge de les seves pròpies etiquetes i autocaracteritzacions, tracten de donar passos audaçs en pro de l'autodeterminació, la integració regional i un nou paradigma geopolític continental.

Des de baix, a través d'una multitud d'experiències: urbanes i rurals; locals i nacionals; associatives, de puixants moviments socials i fins i tot de xarxes supranacionals.

Tota aquesta multiplicitat d'experiències té un element en comú: cap d'elles, individualment concebuda, supera els límits de ser una realitat singular i incompleta. I d'aquí que cap per ella mateixa, sigui capaç d'autoproclamar-se com el model o el paradigma d'una nova concepció socialista.

De l'incansable resistir a la "vella" manera, insisteix a sorgir allò nou: marcat per la complexitat real de l'avui viscut, presentat com la superació de la vella opressió i donant forma al somni alliberador diferent.